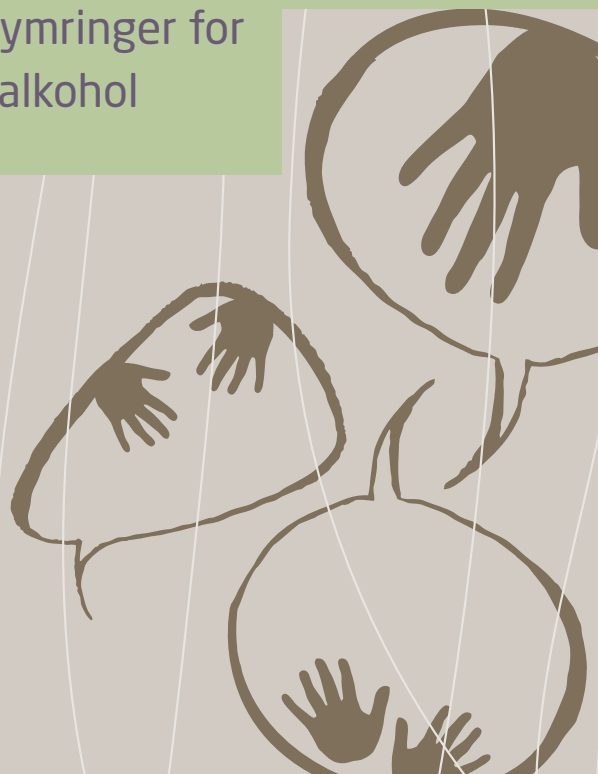

Den nødvendige samtaalen

når samtalen handler om bekymringer for
et barn- og foreldres bruk av alkohol

Innhold

Den nødvendige samtalen når samtalen handler om bekymringer for et barn- og foreldres bruk av alkohol	3
Rusmiddelmisbruk i et barne- og familieperspektiv	4
Den nødvendige samtalen	8
Ideer til samtals innhold og fokuspunkter	10
Samtalens faser	13
DVD- en	17
Case: Øv på "den nødvendige samtalen"	18

DEN NØDVENDIGE SAMTALEN **når samtalen handler om bekymringer for et barn- og foreldres bruk av alkohol**

©Kompetansesenter rus - region sør, Borgestadklinikken 2011

ISBN 978-82-90-35466-9

Materialet er inspirert av det danske heftet og filmen "Den nødvendige samtale". Manuskript: Lisbeth Kimer, børne- og familiesagkyndig og systematisk familierapeut. Fagredaksjon: Kirsten Mundt, koordinator, Sundhedsstyrelsen, 2009.

Manus tilpasset norsk: Hilde Jeanette Løberg, spesialkonsulent, Kompetansesenter rus- region sør, Borgestadklinikken og Frid Hansen, fagsjef, Borgestadklinikken BA - Blå Kors sør

Grafiske elementer: WERA

Trykkeri: WERA

Tilhørende DVD er produsert med støtte fra HELSEDIRKTORATET

For mer informasjon og bestilling av materialet:

Mail: info@borgestadklinikken.no

www.borgestadklinikken.no

Den nødvendige samtalen når samtalen handler om bekymringer for et barn- og voksnes bruk av alkohol

Den nødvendige samtalen er en planlagt og godt forberedt samtale mellom profesjonelle og foreldre. Den tar utgangspunkt i en bekymring for et barn, basert på konkrete og systematiske observasjoner av barnet. Målet med samtalen er å etablere et samarbeid med foreldre rundt tiltak som kan bedre barnets situasjon og fungering.

Mange opplever det som særlig vanskelig å snakke med foreldre om hvordan alkoholbruk hos voksne kan påvirke og gi konsekvenser for barns utvikling og trivsel. Å kalle samtalen for den nødvendige samtalen, og ikke den vanskelige samtalen, gjør noe med fokuset. Ved å holde fast på at samtalen er nødvendig for barnets del, rettes fokuset mot det ansvaret profesjonelle har til å sette barnet i sentrum.

Med dette materialet ønsker vi å gi inspirasjon til hvordan dere kan gjennomføre den nødvendige samtalen. Materialet består av et hefte og en dvd. Dvd- en viser et eksempel på hvordan den nødvendige samtalen kan gjennomføres i en barnehage.

Hvordan bruke materialet

Heftet er ikke en oppskrift på hvordan den nødvendige samtalen skal gjennomføres, men er en idé til hvordan det kan gjøres. Du vil finne tips til oppbygging, innhold og fokuspunkter i de ulike fasene av samtalen. Den nødvendige samtalen er et verktøy som kan brukes uavhengig av årsak til bekymringen. Barnehagens og skolens oppgave er å formidle en bekymring basert på observasjoner av barnet. Målet er å finne løsninger i fellesskap med foreldrene som kan bedre barnets situasjon. Dvd- en kan enten sees som én sekvens, eller dere kan se utvalgte sekvenser/ kapitler, hvis det er spesielle deler av samtalens oppbygging og formuleringer dere vil jobbe med.

Casene i heftet og på dvd-en er oppdiktet. Barnehagen vi ser i starten av filmen er en illustrasjons-barnehage. Aktørene i filmen er fra Grenland Friteater, Skole- og barnehageetaten i Nome kommune og Borgestadklinikken.

Rusmiddelmisbruk i et barne- og familieperspektiv

Alkohol er det rusmiddelet som representerer det største samfunnsmessige problemet i Norge i dag. Over 90 % av den voksne befolkningen drikker av og til alkohol. Mennesker med problematisk forhold til rusmidler finnes i alle sosiale lag av befolkningen. Det er en myte at det kun er det åpenbare og synlige misbruket som er problematisk. Vi kan ikke alltid se det på de voksne om de har et rusmiddelforbruk som er belastende og vanskelig for barna.

Rusmiddelproblem

Voksnes bruk av rusmidler gir konsekvenser for barn og pårørende. Det er ikke mengden eller typen rusmidler i seg selv som belaster barna eller andre pårørende, men konsekvensene av inntaket.

Ved Borgestadklinikken ser vi på rusmiddelproblematikk i et familieperspektiv. Vi sier det eksisterer et rusmiddelproblem når:

- bruken av rusmidler virker forstyrrende inn på de oppgaver og funksjoner som skal ivaretas i familien
- de følelsesmessige båndene belastes og forstyrres av en annens bruk av rusmidler

(Frid Hansen, 1990)

Barn reagerer på forandringer hos den voksne og de endringer som skjer i familie-samspeillet som følge av rusmiddelmisbruket. Barna påføres uheldige opplevelser, og de mister støtte og oppmuntring som foreldre normalt skal gi sine barn.

Barn i rusfamilier - en utsatt gruppe

Barn som vokser opp i familier hvor den ene eller begge voksne misbruker rusmidler har forhøyet risiko for en rekke symptomer og problemer. Problemene kan vise seg allerede når barna er små. Det kan blant annet gjelde angst, søvnproblemer, adferdsproblemer, tristhet, tvangstanker, følelsesmessig labilitet og konsentrasjonsproblemer. Problematikken kan følge barna inn i ungdomsårene og voksen alder, og gi hyppigere utslag i depresjon/angstlidelser, spiseforstyrrelser og psykosomatiske lidelser enn hos normalbefolkningen. Barn som vokser opp i rusfamilier er også i større grad enn andre utsatt i for å utvikle egne rusmiddelproblemer. Forskning er også tydelig på at om barnet og familien får tidlig hjelp, så er det mindre risiko for utvikling av varige skader og problemer. (Frid Hansen 1990)

Identifisering og intervensering

I mange familier med rusmiddelproblemer kan det være slik at barna blir belastet av og bekymret over foreldrenes rusmiddelinntak lenge før den voksne selv definerer dette som problematisk.

Det er derfor to forhold som er av stor betydning om vi vil nå barna: Er foreldrenes rusmiddelproblem kjent? Viser barna tegn på mistilpasning?

Tabellen på neste side gir et bilde av de utfordringer vi må håndtere når det gjelder å identifisere og intervensere overfor barn av foreldre som ruser seg. Tabellen deler barna i fire grupper ut fra om rusmiddelproblemet hos foreldrene er kjent eller ikke kjent, og om barna viser tegn til mistilpasning eller ikke.

		Foreldrene	
		Rusmiddelproblemet hos foreldrene er kjent	Rusmiddelproblemet hos foreldrene er <u>ikke</u> kjent
Barna	Tegn til mistilpasning hos barnet	<p>A: Disse barna er lettest å identifisere. Barna viser tydelige tegn til mistilpasning for eksempel gjennom utagerende atferd eller tilbaketrekning og depresjon. Omsorgssituasjonen er generelt for dårlig. Barna kan ha behov for behandling og annen hjelp.</p>	<p>B: Barna viser tydelige tegn på mistilpasning, og hjelpebehovene kan være de samme som for gruppe A. Når vi ikke kjenner til foreldrenes rusmiddelproblemer og konsekvensene av disse for barnas dagligliv, kan vi ende opp med å behandle barnas symptomer uten å forholde oss til rusproblemet til foreldrene som sentral årsak til barnas problemer.</p>
	<u>Ikke</u> tegn til mistilpasning hos barnet	<p>C: Barna fremstår som velfungerende eller til og med ekstra ressurssterke og tilpasningsdyktige. Barna vil ofte kompensere for foreldrenes manglende omsorg ved å innta rollen som den voksne og ansvarlige. Selv om barna fremstår som velfungerende kan de slite med emosjonelle og kognitive vansker, og det kan på sikt medføre en større sårbarhet for utvikling av psykiske lidelser som depresjon og angst i voksen alder.</p>	<p>D: Det er disse barna som det er vanskeligst både å identifisere og intervensere overfor. Når det gjelder disse barna, er det viktig å legge merke til de vage signalene som kan gi oss en følelse av uro rundt barnets situasjon, selv om vi ikke umiddelbart klarer å identifisere og sette ord på hva som forårsaker den.</p>

(Tabellen er hentet fra veilederen "Fra bekymring til handling")

Ta opp bekymringen din!

Rusmiddelmisbruk er fortsatt tabu i det norske samfunnet. Rusproblematikken holdes skjult for omverden fordi det oppleves skamfullt. Å tabubelegge og skjule et problem, innebærer at problematikken blir forsøkt usynliggjort. Dermed blir også barnas opplevelser ugyldiggjort. Som fagperson må du trosse tabuiseringen og ta bekymringen rundt barnet opp med foreldrene så tidlig som mulig.

Loggbok: Konkretisering og systematisering av observasjoner

Når du får en magefølelse på at et eller annet ikke er som det skal med et barn, så ta uroen din på alvor. Hva er det du stusser over? Hva er det som gjør at du er bekymret? Bruk tid på å skrive ned og loggføre dine bekymringer så systematisk og konkret som mulig. Hva har du sett eller hørt? Hva har barnet sagt og gjort? Hva i samspillet mellom barnet og foreldrene har gjort deg bekymret? Hvordan er barnets evne til å inngå sosiale relasjoner? Hvordan er barnets fysiske tilstand? Hvordan er barnets selvtillit og oppfatning av egenverd? Hvordan er utviklingen i forhold til alder? Hvor lenge har du vært bekymret?

Generell fremgangsmåte før den nødvendige samtalen

1. Gjør en vurdering. Hvor bekymret er du?
 - a. Analyser bekymringen/magefølelsen din. Dette kan gjøres ved å skrive ned observasjonene dine så konkret som mulig, gjerne over litt tid (se avsnittet over).
 - b. Diskuter bekymringen med en kollega og/eller be om en samtale med lederen din. Dette gjøres innenfor gjeldene regler om taushetsplikt.
 - c. Oppsummer og konkluder om dere har grunn til å være bekymret.
2. På bakgrunn av vurderingene bestemmer dere hvordan dere går videre med saken på arbeidsplassen.
 - a. Vi klarer dette selv.
 - b. Vi trenger hjelp til vurdering av dette fra noen med mer kompetanse.
 - c. Bekymringen er så alvorlig at barnevern, politi eller andre ansvarlige instanser/personer må kontaktes.

Når det er barn involvert har alle ansatte i det offentlige en selvstendig meldeplikt til barnevernet etter barnevernsloven § 6-4. Det gjelder også politiet. Det må meldes direkte til den kommunale barnevernstjenesten. Det er ikke nok å melde til ledelsen på egen arbeidsplass, eller at skole melder fra til PP- tjenesten.

Som en del av oppfølgingen er det naturlig å ta den nødvendige samtalen med foreldre/foresatte. (Veilederen "Fra bekymring til handling")

Den nødvendige samtalen

Å samtale med foreldre om bekymringer for et barn, kan kanskje oppleves som en vanskelig samtale. Men den er helt nødvendig for barnet.

Samtalens deltakere

Det er en fordel å være to i samtalen med foreldrene. I barnehager og skoler bør lederen (styrer/ rektor) være en av deltakerne sammen med barnets faste pedagog eller lærer.

Rollefordelingen bør være avtalt på forhånd. Det er naturlig at lederen i kraft av sin stilling setter rammer for samtalen og påtar seg ansvaret som møteleder. Lederen kan også være den som i hovedtrekk beskriver det som vekker bekymring. Pedagogen/lærerens rolle kan være å konkretisere barnets situasjon og formidle hva som gjøres av tiltak for barnet i barnehagen. Det er kjennskapet og forholdet til foreldrene som danner grunnlaget for rollefordelingen dere imellom.

Heftet og filmen representerer ingen fasit på hvordan samtalen skal gjennomføres. Den kan gi dere noen tips og ideer. Og den kan brukes i kollegiet som grunnlag for en diskusjon om hvordan dere vil gjennomføre den nødvendige samtalen.

Målet med den nødvendige samtalen

Målet med samtalen er å:

- dele bekymringer dere har for barnet med foreldrene
- skape et samarbeid med foreldrene, for å sikre barnets utvikling og trivsel
- sette i gang prosesser som kan hjelpe barnet (og familien)
- avklare om det er behov for ytterligere støtte fra andre instanser

Har dere en antakelse om at det er et alkohol-/rusproblem i familien, er det viktig å snakke om dette uten at det fremstilles som en anklage. Hensikten med samtalen er å presentere bekymringen for barnet til foreldrene. Ved å holde fokus på barnet og observasjonene, ved å presentere bekymringer og ikke anklager, så er det lettere å få til et samarbeid.

Prossesser over tid

Å skape et godt samarbeid med foreldrene krever tid. Særlig når det jobbes med et tabubelagt tema som alkohol. Foreldrene skal gis anledning til å ta inn over seg det som blir formidlet. Endringsarbeid er prossesser over tid. Den nødvendige samtalen forløper seg ofte over flere møter. Avtal derfor ny samtale med foreldrene, slik at dere kan følge opp tiltakene dere har blitt enige om.

Om samtalen slutter på en måte dere ikke hadde forventet

Om en forelder for eksempel går i sinne, kan dere uttrykke forståelse for at samtalen kan oppleves vanskelig, men fasthold at den er nødvendig. Hvis foreldrene ikke vil samarbeide og bagatelliserer eller bortforklarer situasjonen, kan det være nødvendig å diskutere anonymt med andre instanser for råd og veiledning. Det sendes også i noen tilfeller bekymringsmelding til barnevernet.

Ideer til samtalens innhold og fokuspunkter

Dette avsnittet omhandler innholdet og fokuspunkter i samtalen. Det tar for seg hvilke forberedelser dere må gjøre, selve samtalen, og refleksjoner etter samtalen og videre oppfølging.

Forberedelse

- Avtal hvem som skal delta i samtalen og den innbyrdes rollefordelingen
- Avklar formålet med samtalen.
- Beskriv med stikkord hva bekymringen for barnet går ut på og konkretiser i hvilke situasjoner og hvordan dere ser at barnet har problemer.
- Lag på forhånd en liste over punkter det er viktig å formidle.
- Vurder hvordan foreldrene best kan få forståelse for, og se at barnet har behov for støtte.
- Hva håper dere kommer ut av samtalen? Hva frykter dere kan skje?
- Gjennomgå hvordan dere tror at samtalen kan forløpe og forbered alternative muligheter.
- Fastsett hvor lenge samtalen skal vare.
- Vurder om dere har behov for hjelp fra noen som har mer kompetanse i forkant av samtalen.
- Les gjennom hvilke rutiner dere har for slike samtaler på arbeidsplassen. Få kjennskap til prosedyrer i det øvrige tjenesteapparatet i kommunen og hvem dere kan kontakte for eventuell videre oppfølging og hjelp til familien.
- Inviter foreldrene til samtalen med informasjon om samtalens primære formål, tidspunkt, varighet og hvem som vil delta.

Selve samtalen

Hvis relasjonen mellom dere og foreldrene er vanskelig, bør dette tas opp i begynnelsen av samtalen. "Jeg er fullt klar over at vi har forskjellig syn på ting ..."

- Ha som utgangspunkt for samtalen en holdning om at foreldrene ønsker det beste for sitt barn.
- Balanser beskrivelsen av barnet mellom det som fungerer godt og er barnets styrke og det som er vanskelig.
- Bekreft foreldrenes kompetanse og gode intensjoner der disse er til stede.
- Vær barnets stemme.
- Vær interessert og lyttende i forhold til foreldrenes opplevelse av virkeligheten.
- Spør hva de tenker om det som er sagt, og om de deler den bekymringen som dere har presentert.
- Gi plass til foreldrenes tanker, frustrasjoner og eventuell motstand når det er snakk om barnets problemer.
- Tål uenigheter som kan komme. Fokus skal være på det som kan bedre barnets situasjon og ikke på foreldrenes uenighet.
- Hjelp foreldre til å forstå forskjell på det som er vanlig for barn og det som vekker bekymring.
- Vær oppmerksom på språkbruk. Hold fokus på bruk av alkohol og ikke misbruk.
- Gi saklig informasjon om hvordan barn generelt kan reagere når voksne drikker. Mange foreldre ser ikke selv sammenhengen mellom barnets problemer og eget forhold til rusmidler.
- Gi plass til foreldrenes reaksjoner samtidig som dere har fokus på nødvendige tiltak for å hjelpe barnet.
- Konkretiser tiltakene dere blir enige om.
- Leder oppsummerer samtalen, og spør om det er behov for oppklaringer eller noe annet foreldrene ønsker å samtale om.
- Avklar nytt møte før dere går fra hverandre.

Refleksjoner etter samtalen

- Fikk dere formidlet bekymringen tydelig nok for foreldrene, og forstod de bekymringen dere har for barnet?
- Er referatet fra møtet skrevet på en slik måte at foreldrene kjenner igjen utsagnene?
- Ble det etablert et godt samarbeid med foreldrene og ble det satt realistiske mål for å hjelpe barnet?
- Vil oppfølgingsplanen sikre god nok progresjon og endring?
- Hvordan ser bekymringen ut nå? Er den mindre eller større? Hvorfor?
- Hvordan skal det øvrige personalet informeres, og om hva?
- Hvordan har hver og en av dere det etter samtalen? Gi hverandre tilbakemelding på hva som gikk bra og hva som opplevdes vanskelig.

Oppfølging av samtalen

- Vil dere trenge bistand fra andre instanser/profesjonelle for å hjelpe barnet og familien?
- Hvem har ansvaret for videre oppfølging (hvem, hva, hvordan, når)?
- Hvordan forberede oppfølgings samtalen med foreldrene?

Samtalens faser

Hver samtale kan deles opp i innledningsfase, hoveddel og avslutningsfase. Fasene er viktige for at det skal bli balanse i samtalen. Hvis dere etter en samtale tenker: "Dette kunne gått bedre. Vi fant liksom ikke hverandre", kan det skyldes at dere ikke viste nok oppmerksomhet til hver av de tre fasene.

Innledningsfasen

Innledningsfasen er viktig. Det er her dere og foreldrene etablerer tillit til å samarbeide og snakke om det som kan oppleves vanskelig.

Samtalen bør gjennomføres på et sted hvor foreldrene kan kjenne seg trygge og velkomne. Tilby gjerne kaffe eller te, men ikke overdriv med stearinlys og kaker! Ta imot foreldrene på en god måte og start med litt småprat om "vær og vind" og hverdagslige hendelser. Ha respekt for hvorfor foreldrene er innkalt og hva som er samtalen tema. Forhold dere profesjonelt.

Etter litt småprat presenteres de punktene dere ønsker å drøfte i samtalen. Da vet foreldrene hva som er formålet med samtalen. Vær oppmerksom på at foreldrene kan bli mindre mottakelige hvis dere tar opp for mange punkter på en gang. Fokuser på det mest vesentlige i første omgang.

I innledningsfasen bruker dere tid på å lytte. Få foreldrenes begynnende tanker og tilbakemeldinger på om det dere har beskrevet er gjenkjennelig for dem. Her kan dere få et inntrykk av hvordan familien fungerer, og hvordan barnet har det hjemme. Vis foreldrene respekt, og bevar troen på at de vil det beste for sitt barn. Foreldrenes opplevelse av verdighet er avgjørende for samarbeidet videre.

Hoveddel

Overgangen fra den innledende fasen til hoveddelen av samtalen består i å konkretisere og utdype grunnlaget for bekymringen rundt barnet.

Balanser beskrivelsen mellom det som fungerer godt og er barnets styrke, med det som er vanskelig. Beskriv barnets situasjon med eksempler. Beskriv hvordan dere ser barnets følelser som grunnlag for barnets reaksjoner. Fortell hvordan dere ser at barnet har behov for hjelp for å komme videre.

Hvis foreldrene blir tause, oppgitte eller sinte, så gi dem tid til å summe seg. Si at dere ser at de blir triste eller sinte. Det kan være ubehagelig å ta inn over seg det som er bekymringen. Fortell at dere forstår det kan være vanskelig å snakke om at barnet har problemer. Ta imot foreldrenes reaksjoner. Ikke press foreldrene eller gå i argumentasjonsfella. Gå med motstanden. Hold fast på at samtalen er nødvendig. Det er viktig å holde fokus på barnet, og unngå at foreldrenes beskrivelser av egne vansker eller bagatellisering av situasjonen, fører til at du mister barnets behov av syne. Det er derfor viktig å være godt forberedt til samtalen, slik at du kan vende tilbake til de planlagte punktene.

Gi plass til begge foreldrenes opplevelser, tanker og perspektiver. Den felles forståelsesrammen skapes ved at dere spør hva foreldrene tenker. Dere må tåle uenigheter som kan oppstå mellom foreldrene. Hold fokus på barnets behov for hjelp og støtte, og viktigheten av at dere sammen finner ut hvordan hjelpen kan gis på best mulig måte.

Ved at temaet om bruk av alkohol sammen med barn har vært samtaleemne på et foreldremøte, dannes et felles referansepunkt. Dette kan gjøre det enklere å ta opp hva det er viktig å snakke om under samtalen uten å bli moraliserende. Å utdype barnets perspektiv gir dere anledning til å ta imot foreldrenes reaksjoner, og å sette fokus på hvordan barn generelt kan reagere når voksne drikker alkohol. Det er sjelden foreldre spontant setter barnets problemer i sammenheng med eget forhold til rusmidler.

Vær oppmerksom på hvordan barnets situasjon vil være etter samtalen. Er dere bekymret for om barnet vil oppleve negative konsekvenser som følge av samtalen, så spør foreldrene direkte. Nettopp ved å spørre foreldrene om dere har grunn til å være bekymret, minskes risikoen for at barnet opplever negative konsekvenser. Hvis bekymringen fortsatt er til stede, må dere vurdere om det er behov for å trekke inn barnevernet.

Dersom en av foreldrene møter beruset til samtalen, bør dere være nøytrale og ansvarlige i forhold til situasjonen. Si høyt hva dere ser og opplever, og sett rammen for hva dere gjør i forhold til barnet i den konkrete situasjonen.

Avslutningsfasen

Samtalens avrunding er viktig. Her sikrer dere at foreldrene føler seg hørt og forstått, og at dere har en felles forståelse av hva som skal gjøres videre.

Møtelederen oppsummerer avtaler og konkrete tiltak som er inngått. Avtalene skrives i et referat. Referatet skrives slik at foreldrene kan kjenne igjen både sine egne og deres utsagn. I de fleste tilfeller vil det være opplagt med en oppfølgingssamtale for å sikre at tiltakene får effekt. Nytt møte avtales på dette tidspunktet. Det er viktig å ha med en forståelse for at endringer er prosesser over tid.

Det kan være en ide å lage et skjema for planlegging av innsatsen for barnet. Dette kan også brukes som mal for referatet av samtalen:

- Hvorfor dere er bekymret for barnet
- Ønskede endringer for barnet eller barnets situasjon
- Hva barnehagen/skolen/annen instans kan gjøre
- Hva foreldrene kan gjøre
- Når neste møte skal være
- Hva skal eventuelt være oppnådd innen neste møte
- Eventuelt presisere om det er avtalt å kontakte ekstern støtte (PPT, tverrfaglig team, helsesøster, barnevernet eller andre)
- Dato og underskrift

Hvis dere ikke lykkes i å finne felles løsninger, eller foreldrene ikke forstod bekymringen, kan det være nødvendig å kontakte andre instanser for ytterligere hjelp. Hvis saken meldes til barnevernet er det en fordel å gjøre det i samarbeid med foreldrene eller med foreldrenes samtykke, da dere fortsatt skal samarbeide med dem videre. Foreldrene skal som hovedregel gjøres kjent med det som danner innholdet i meldingen til barnevernet. De behøver ikke å være enig i innholdet. Dersom det er grunn til å anta at det å informere foreldrene vil være til fare for barnet skal det ikke gjøres.

Viktig: Hvis lederen din ikke ønsker å gjøre noe med saken, og du mener det er grunn til å tro at barnet utsettes for omsorgssvikt, mishandling og/eller har vedvarende adferdsvansker, skal du i følge loven på eget initiativ sende en bekymringsmelding til barnevernet.

Alle har et ansvar for å handle på bakgrunn av en bekymring. Men det er ikke nødvendigvis de samme personene som identifiserer et problem som vil ha ansvaret for selve intervensjonen. Du må derfor ha forståelse for egen rolle og mandat, og ha kunnskap om samarbeidspartnere og hjelpetiltak som finnes i kommunen.

Aktuelle lovbestemmelser om taushetsplikt og opplysningsrett/plikt:

Helsepersonelloven kap. 5 og 6

Kommunehelsetjenesteloven §§ 6-6, 6-6a

Sosialtjenesteloven §§ 8-8, 8-8a

Barnevernloven §§ 6-7, 6-4

Barnehageloven §§ 20, 21 og 22

Opplæringsloven §§ 15-1, 15-3, 15-4

Politielloven § 24 første ledd jf.

Straffeprosessloven § 61 a - 61 e,

Forvaltningsloven §§ 13-13f.

Politielloven § 24 andre ledd.

(Veilederen "Fra bekymring til handling")

DVD-en: Den nødvendige samtalen når samtalen handler om bekymringer for et barn- og voksnes bruk av alkohol

Dvd-en tar utgangspunkt i en samtale med foreldrene Mette og Andreas. De er innkalt til en samtale om bekymringer som barnehagen har for sønnen deres, Ole.

Samtalen tar utgangspunkt i case nr 1, som dere kan lese i forbindelse med filmen.

Dvd-en kan brukes på flere måter. Dere kan se hele dvd-en og drøfte den etterpå, eller dere kan se et kapittel av gangen.

Case: Øv på den nødvendige samtalen

I tillegg til caset med Mette og Andreas, finner du i heftet ytterligere to case. Disse kan brukes som et utgangspunkt for å trene på den nødvendige samtalen som rollespill.

Ta utgangspunkt i hefte og egne erfaringer når dere øver. Heftet kan guide dere på vei til gode samtaler med foreldrene.

CASE 1: Samtale med foreldrene Mette og Andreas om Ole

CASE 2: Samtale med foreldrene Trine og Jan om Camilla

CASE 3: Samtale med foreldrene Karin og Lars om Louise

CASE 1

Samtale i barnehagen med foreldrene Mette og Andres angående Ole

Beskrivelse av familiens situasjon

Mette er 37 år og hjelpepleier på et sykehjem hvor hun jobber turnus. Andreas er 37 år og programmerer i et stort IT- firma. Mette og Andreas har to barn: Line på 9 år og Ole på 5 år. Familien bor i en enebolig i en mellomstor by. Mettes foreldre bor ikke så langt unna. Foreldrene til Andreas bor på en annen kant av landet.

Både Mette og Andreas har tidligere vært aktive håndballspillere og hatt et stort sosialt nettverk og mye sosialt liv. Nå er det jobb og unger som fyller dagene deres. De få gangene de er ute på noe sosialt opplever Mette det ubehagelig, fordi Andreas ikke klarer å styre alkoholinntaket sitt og blir ufin og aggressiv i fylla. I det siste har Andres oftere på vei hjem fra jobb vært innom puben sammen med kolleger eller kunder.

Line går i 3. klasse. Hun er stille, smilende og ei tankefull jente. På skolen er hun veldig flink i de fleste fagene. Hun er hjelpsom overfor klassekameratene sine og er godt likt. Men hun har sjelden noen med seg hjem etter skoletid.

Ole er en gutt på 5 år, som begynte i barnehagen da han var to år. Som toåring virket han som alle andre toåring. Gradvis har personalet i barnehagen begynt å se en endring hos Ole i forhold til de andre jevnaldrende i barnehagen. Han har forandret seg på følgende måte:

Når han er i lek med de andre ungene, blir han ofte veldig voldsom. Flere av barna vil ikke leke med ham og trekker seg unna. I

slike situasjoner blir Ole frustrert, voldsom, og sparker og slår barna rundt seg. Ole roper høyt og gråter utrøstelig når personalet i barnehagen kommer for å hjelpe han og de andre barna.

Ole har knyttet seg veldig til pedagogisk leder på avdelingen hans, Tove. I konfliktsituasjoner går Tove og Ole ut på et rom for seg selv. Ole roer seg etter en stund og liker å være alene sammen med Tove. De har derfor hatt alene-tunder utenom konfliktsituasjonene også. Tove prøver å få Ole til å forstå hvorfor de andre barna blir redde og ikke vil leke med ham. Ole forteller Tove at han blir redd når mamma og pappa krangler. Han forteller at: "Mamma og pappa krangler mye. Og pappa blir så sint. Mamma sier at pappa drikker for mange øl." Når mamma og pappa krangler får Ole være med storesøster Line på rommet hennes. Og noen ganger får han sove i senga med Line.

Tove er bekymret for de endringene hun har sett på Ole. Både hvordan 5- åringen er i samvær med de andre barna, men også hva Ole forteller henne når de er har sine pratetimer. I de periodene hvor Andreas skal hente i barnehagen, har det flere ganger vært Line som har kommet alene for å hente Ole uten at det har blitt gitt beskjed om dette i forkant.

Tove har tatt opp sine observasjoner og bekymringer med styrer i barnehagen, Kirsten. Og de har på bakgrunn av dette valgt å kalle inn Andreas og Mette til en samtale om Ole.

CASE 2

Samtale på skolen med foreldrene Trine og Jan angående Camilla.

Beskrivelse av familiens situasjon

Trine og Jan ble skilt for fire år siden etter 12 års ekteskap. De har et felles barn, Camilla på 13 år, som de har delt foreldrerett for. Camilla bor annenhver uke hos dem. Hos begge foreldrene har Camilla kort vei til både skole og venner. Og begge steder har hun et eget rom. Foreldrene bor i nærheten av hverandre. Moren bor i et rekkehus og faren i en villa.

Trine er 39 år og utdannet innen kontor og administrasjon. For tiden er hun sykemeldt på grunn av stress. Trine har fra hun var ung hatt et høyt alkoholforbruk. Hun har drukket vin til maten nesten daglig. Trine har utviklet et alkoholproblem som de siste fire årene har medført mange egenmeldinger og "hyppige influensaer".

Trine er såret over at Jan har møtt en annen kvinne som han nå har flyttet sammen med. Trine forhører ofte Camilla når hun har vært hos faren sin. Camilla liker godt farens nye samboer, Mariann, og de to døtrene hennes Gry (11 år) og Mia (8 år).

Trines foreldre bor ca. 40 km unna. De er ofte på besøk for å se hvordan hun har det. Foreldrene prøver å hjelpe Trine, samtidig som de prøver å dekke over at hun har et alkoholproblem. Foreldrene blir sinte på Trine og frustrerte over drikkingen hennes. De mener hun bør ta seg sammen, fordi hun har en jobb og Camilla å tenke på.

Jan er 47 år og entreprenør. Han har eget firma med mange ansatte. Firmaet går bra, og han har flere prosjekter gående. Jan er veldig opptatt av jobben sin og bruker mye tid der.

Jan er en livsnyter og tar seg gjerne et glass vin på fest. Men han drikker lite i hverdagen, for han opplever at det da blir vanskelig å komme seg opp om morgenen.

Jan er glad for at Mariann og jentene hennes kommer godt overens med Camilla. Mariann jobber som ekspeditør i en motebutikk.

Camilla går i 7. klasse. Hun er innadvendt og tankefull. Hun har begynt å holde seg mye for seg selv, og er lite med i jentegjengen. Camilla er flink og har alltid hatt orden på ting. Men hun har nå begynt å bli ukonsentrert i skoletimene. Når hun blir spurt om noe i timen, kan hun ofte ikke svare.

I det siste har Camilla begynt å skulke skolen de ukene hun bor hos Trine. Hun er redd at moren kommer til å drikke for mye. Camilla vet at hun noen ganger får mamma til å drikke mindre hvis hun gjør henne glad. Camilla snakker derfor ikke med moren om hva hun gjør eller opplever når hun er hos faren. Det gjør bare moren trist.

Camillas engelsklærer, Bjørg, har lagt merke til at Camilla har forandret seg den siste tiden. Camilla virker trist, motløs og faller ut i samtalen. Hun har fortalt Bjørg at hun er redd for at moren aldri vil bli frisk igjen. Hun tenker mye på moren når hun er på skolen. Bjørg forsøkte å ringe Trine for å snakke om bekymringen hun har for Camilla. Hun avbrøt samtalen da Trine virket beruset og sa at hun hadde lagt seg for å sove.

Bjørg har diskutert bekymringen sin for Camilla med rektor på skolen, og har besluttet å innkalle foreldrene til en samtale.

CASE 3

Samtale hos barnevernet med foreldrene Karin og Lars på bakgrunn av skolens bekymringsmelding for Louise.

Beskrivelse av familiens situasjon

Karin er 38 år og kunderådgiver i bank. Lars er 42 år og håndverker. Karin og Lars har vært gift i 14 år. Sammen har de barna Louise og Mads. Louise er 10 år og går i 5. klasse og Mads er 8 år og går i 3. klasse. Familien bor i et hus de selv har bygd for fire år siden. Familien ønsket å begynne på ny frisk og flyttet til en ny by i forbindelse med husbyggingen. Familiens økonomi er stram på grunn av de store boligutgiftene.

Huset ligger i et bra område, og barnas skole ligger i sykkelavstand fra hjemmet. Barna klarer seg godt på skolen.

Mads er en sjarmerende og morsom gutt. Fotball er det viktigste i livet for Mads, og han tilbringer mye tid i fotballklubben sammen med kompisene.

Louise er ei hjelpsom, stille og litt overvektig jente. Hun deltar sjelden når de andre jentene fra klassen er sammen etter skoletid. Louise sier at hun helst vil være hjemme, og at hun og moren gjør mange ting sammen.

Lars har drukket i perioder de siste ti årene. Periodene har blitt hyppigere, og de to siste årene har Lars blitt mer verbalt og fysisk aggressiv når han drikker. Aggresjonen går ofte fysisk utover Karin. Lars angrer alltid etterpå, og prøver å gjøre det godt igjen når han har blitt edru.

Karin er sliten av drikkingen til Lars. Hun vet aldri hvilket humør han er i når han kommer hjem fra jobb. Dette gjør at både hun og barna er utrygge. Det er også vanskelig for Karin å skjule volden som skjer i hjemmet. Flere ganger har hun vært nødt til å sykemelde seg

på grunn av synlige blåmerker. Men Karin kan også kjenne et ansvar for at Lars slår henne, fordi volden ofte oppstår når hun ikke orker mer og bebreider Lars for drikkingen hans.

Louise blir redd når faren drikker. Av og til får hun faren til å slutte å rope høyt og slå moren. Andre ganger hender det at han slår henne også. Når faren ikke drikker er Louise "pappas jente".

Drikkingen til Lars går utover familiens økonomi. Det er vanskelig å betale avdrag og regninger.

Nylig resulterte konflikter og alkoholbruk i at Lars igjen ble voldelig mot Karin. Karin endte opp med blått øye og brukket arm. Louise prøvde å stoppe faren, men da slo han etter henne også. Louise ble så sint og redd at hun ringte nødnummeret for å hjelpe moren. Hun fortalte at faren var full og slo moren, og at hun var veldig redd.

Politiet kom hjem til familien og fikk stoppet faren. Moren ble kjørt til akuten med ambulanse.

Louise er hjemme fra skolen de to påfølgende dagene. Da Louise igjen kommer på skolen, er hun flakkende i blikket. Når læreren spør hvordan hun har det, bryter hun gråtende sammen. Hun forteller at hun er veldig redd når faren drikker, fordi han ofte slår både henne og moren.

Læreren har skrevet en bekymringsmelding om Louise og familiens situasjon til barnevernet. Barnevernet har også mottatt en melding fra politiet om episoden i hjemmet.

Louises foreldre innkalles til samtale hos barnevernet.

Kilder

Frid Hansen, "Rusmisbruk i et familieperspektiv", artikkelsamling, Borgestadklinikken, 1990

"Fra bekymring til handling"- en veileder om tidlig intervensjon på rusområdet, Helsedirektoratet, 2009 IS-1742

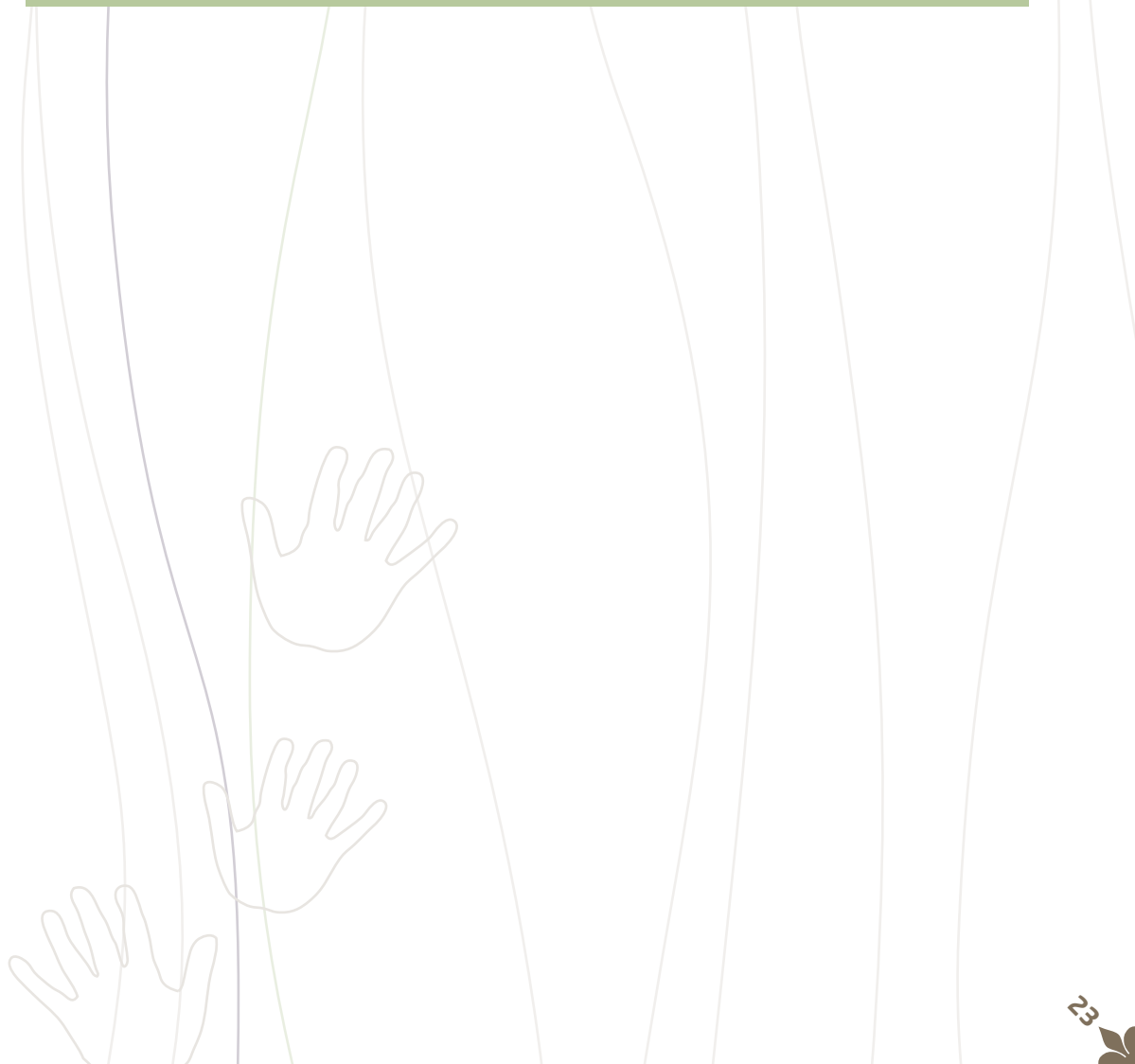
"Til barnets beste- samarbeid mellom barnehagen og barnevernstjenesten", veileder fra Barne- og likestillingsdepartementet, Kunnskapsdepartementet

"Hvem kan hjelpe Jesper?", veileder fra Organisasjonen voksne for barn, 2010

"Den nødvendige samtale", Sundhetsstyrelsen, Danmark, 2009

Ønsker du mer informasjon om hvordan du kan hjelpe og støtte barn og familier med rusmiddelproblemer? Se oversikt over ulike prosjekter, kurs, konferanser, publikasjoner, litteratur og kontaktpersoner:

www.borgestadklinikken.no

DEN NØDVENDIGE SAMTALEN

Heftet handler om hvordan du kan samtale med foreldre om bekymringer for et barn, og foreldres bruk av alkohol.

Heftet og tilhørende dvd henvender seg til ansatte i barnehage, skole og andre faggrupper som står i posisjon til å oppdage risikoutsatte barn som vekker bekymring. Mange opplever det som særlig vanskelig å snakke med foreldre om hvordan alkoholbruk hos voksne kan påvirke og gi konsekvenser for barns utvikling og trivsel.

“Den nødvendige samtalen” gir råd og ideer til hvordan du kan gjennomføre en planlagt og godt strukturert samtale med foreldrene basert på konkrete og systematiserte observasjoner av barnet. Målet med samtalen er å etablere et samarbeid med foreldrene rundt tiltak som kan bedre barnets situasjon og fungering.

Dvd er innlagt i heftet.

Heftet kan bestilles hos Borgestadklinikken

E- mail: info@borgestadklinikken.no

www.borgestadklinikken.no